

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 252

מסכת חולין נ"ח-ס"ד

בס"ד, כ"ח אדר תשס"ד

השבוע בגליון

♦ "אשר קדשנו וציוונו... על בדיקת תולעים", מדוע לא?

♦ המנעות ממאכלים נגועים בתולעים
♦ ההבדל בין בדיקת חמץ לבדיקת תולעים
♦ החמץ רומז ליצר הרע
♦ 'קשקשים' מהם?

♦ כך בדק הרמב"ן קשקשים של דג
♦ דג ה'שטירל' שהונח על שולחנו של ה"נודע ביהודה" זצ"ל

♦ יש להבדיל בין קשקשים הנושרים מאלהים לקשקשים שיש לקלפם
♦ כפרה על מיעוט הירח
♦ הזכרת שעיר ראש חודש בתפילת ראש השנה
♦ דג טמא שהצמיח סימני טהרה - כשר?
♦ 'סימני הטהרה', סימן או סיבה?

דבר העורך

שבר על שבר

ענני האביב נושאים עמם את ניחוחות חג הפסח הקרב ובא, ומשרים אווירת רוגע ושלווה, כזו המתאימה לכתיבת סיפורים מן העבר הרחוק. דומה, כי זו היא הסיבה שרוב הסיפורים על "מושקה" של הפריץ התרחשו לפני חג הפסח. רוחם של כותבי העיתנים נחה עליהם עם בוא האביב והסיפורים קלחו מעטם, לאחר קפאון חורפי עמוק.

מן הסתם, זוהי הסיבה שגם סיפורו של "מושקה" שלנו התרחש לפני חג הפסח. איד לא.

★ ★ ★

אומרים שהכפר הזה נוסד לאחר שאדם חולה נטה למות על צד הדרך, וקרוביו ובני משפחתו נקראו אל המקום במהירות כדי לסעד את יקירם בשעותיו האחרונות. השעות התארכו, בני המשפחה המתונו כל היום, והוא, חי וקיים. לבסוף הם התארגנו לשנת לילה, וכל השאר הסטוריה.

תושבי הכפר לא ידעו למסור את המקור המדויק לשמועה בלתי מבוססת זו לגבי אופן ייסודו של הכפר, אך כפי שאמרנו זה לזה לא אחת, "לא יכולה להיות סיבה אחרת להקים מקום יישוב במקום הזה". הכפר שבו התרחש סיפורנו נמנה על אותן עיירות וכפרים שגם אם תוגיע את מוחך שבועות וחודשים, לא יעלה בידך להבין מה הניע את לב המייסדים להתיישב דווקא על פיסגתו של הר נידח או למרגלותיו של הר געש רועש.

כך או כך, "מושקה" שלנו התגלגל אל המקום כאשר זה כבר היה מיושב דורות רבים. צעיר ותאב חיים היה "מושקה". הוא הגיע אל המקום למספר שנים בלבד, כך הבטיח לעצמו ולרעייתו, כדי להתבסס, לעמוד על בסיס כלכלי מוצק, ואחר כך, אוה, השמים הם הגבול.

שערות שיבה כבר נזרקו בזקנו, קמטים של ייאוש קל קנו שבייתה על מצחו, והוא עדיין באותו כפר, באותו בית מרוח שבו התחיל לטוות את חלומותיו. כלום. אותו פריץ, אותם חובות, אותם שיכורים, אותם משרתים רעי

"אשר קדשנו... וציוונו על בדיקת תולעים", מדוע לא?

"מניין לנו מן ההלכה, שצריך לבדוק הירקות" מתולעים. כך נשאל הרשב"א (שו"ת ח"א סי' ק"ג, וכו"כ ב"תורת הבית" בית ג' שער ג' דף פ"ד), אשר השיב: "דע, שזו הלכה רווחת בישראל ומפורש בגמרא שכל דבר שהרחש מצוי בו אסור לאכלו ולשתותו עד שיבדוק". כלומר, אף על פי שעל פניו הפרי נראה נקי, ואין רואים בו שרץ, חובה לבדוק אותו, אם בסוג פרי זה מצויים שרצים. הרשב"א מוסיף, שכן מפורש בגמרתנו האומרת, כי אסור לאכול תמרים ממקום מסויים, מפני שהתולעים מצויות בהם. הרא"ש והר"ן נוהגים אחריו ומבארים, כי כל סוגי הפירות שהתולעים מצויים בהם חייבים בדיקה, אף על פי שרוב הפירות מסוג זה אינם נגועים, כפי שחובה לבדוק את ריאת הבהמה, אף על פי שרוב הריאות אינן "טריפה" נראה בהרחבה בגליון 245 מאמר "בדיקת הריאה - התקנה, הטעמים, והשאלה המצמררת", משום שמיעוט מצוי מן הבהמות לוקה בסרכות [הפוסקים מציינים, שרשיי ורבינו גרשום חולקים וסוברים, כי חובה לבדוק פירות הנגועים בודאות בלבד].

המנעות ממאכלים נגועים בתולעים: לעומת המאכלים המוחזקים כנגועים בתולעים, יש מאכלים המוחזקים כנקיים מתולעים, כגון, קוקוס, סוכר ועוד, ואומנם אין חובה לבדוקם, אך אם נמצאו בהם תולעים בשלש דגימות בדיקה, חובה לבדוקם ("חכמת אדם" ס"ק נ"ז, "שולחן ערוך" סי' פ"ד סעי' ט'). במהלך הדורות אסרו את אכילתם של מינים שונים שלא היתה אפשרות להסיר מהם את התולעים לחלוטין. ה"פרי תואר" (ס"ק ט"ו) כותב, כי בימיו לא אכלו "קאלפיו"ר", כרובית. המהרש"ל (הובא בט"ז ס"ק י"ז) סיפר, כי מנע עצמו מאכילת כמהין מחמת קושי בדיקתן. ה"בן איש חי" (שנה שניה נשא ח"ו) כותב כי שומר נפשו ירחק מן הסלק ומהנענע, "ובביתנו לא יכנס הסלק למאכל, אלא בראש השנה מביאין אותו לראותו בלבד ולבקש עליו".

בדיקת תולעים ובדיקת חמץ: בדיקת התולעים מזכירה את בדיקת חמץ. שתיהן בדיקות שנועדו למנוע מכשול ואיסור מן היהודי. רבינו הגאון מליסא זצ"ל ("מקור חיים" בהקדמה לס' תל"א) מבאר, כי יש מן הפוסקים הסוברים, כי יהודי שאינו מבטל את החמץ חייב מן התורה לבדוק את החמץ, כשם שחובה מן התורה לבדוק פירות שזרעם להתלעלע. [חובת בדיקת חמץ היא מדרבנן, כי מן התורה די בביטול החמץ בלבד].

ההבדל בין בדיקת חמץ לבדיקת תולעים: עם זאת, על בדיקת חמץ אנו מברכים ועל בדיקת תולעים איננו מברכים, שכן, בדיקת תולעים היא עצה נבונה ליהודי כיצד יימנע מאיסור חמור. הבדיקה, איפוא, אינה מצווה. לעומת זאת, בדיקת חמץ נועדה לקיום מצוות "תשביתו", שחובה על היהודי להשבית את החמץ מביתו (עיי' רש"י וטוסי' פסחים ב/א), ולפיכך מברכים על בדיקה זו.

החמץ רומז ליצר הרע: מעניין לציין את דברי הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' תתקע"ז), כי התורה

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל

בן הרב זאב והצדקת ריינה גולדה ז"ל

נלב"ע ג' ניסן תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **הצילה (הלה) כפתורי** ע"ה

ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל

נלב"ע כ"ח אדר תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל

ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **בת ציון גנץ** ע"ה בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל

נלב"ע כ"ו אדר תשנ"ו ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר מוטי גנץ ומשפחתו שיחיו - הרצליה פיתוח

החמירה באיסור חמץ, משום שהחמץ רומז ליצר הרע, על כן "כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו... והרי זה אמת ונכון".

דף נט/א סנפיר וקשקשת דף סו/א ממאי דקשקשת לבושא הוא
'קשקשים' מהם?

דג תמים למראה, בשם 'שטירל', הסעיר את גדולי הרבנים לפני מאות שנים, ועורר פולמוס נרחב על אודות כשרותו.

אמרה תורה (ויקרא יא/ט), "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו". פשוט, לכאורה. אבל כאשר מנסים לברר - קשקשים מהם? מתברר, כי בשאלה זו טרחו רבים וטובים. יצורים שונים ומופלאים מסתתרים בעולם התת ימי, מהם בעלי גידולים מצורות שונות. מהי, איפוא, קשקשת.

רש"י (שם) כותב, כי הקשקשים "אלו קליפים הקבועים בו, כמו שנאמר (שמואל א' יז/ה) ושריון קשקשים הוא לבוש", ולמעשה, הוא מצטט את גמרתנו בה נאמר "קשקשין הקבועין בו". הרמב"ן, על אתר, מציין, כי "לא תבין מלשונם שהן קבועין בגופן ממש ודבוקים בעור הדג. אבל קראום 'קבועים', שאין נדין ממנו, ולא מזדעזעין בו כסנפיר". לפיכך, קובע הרמב"ן, קשקשים שדבוקים בעור ואינם נפרדים ממנו כלל, אינם קשקשים והדג טמא, וכך נפסק להלכה (יבית יוסף יו"ד סי' פ"ג, רמ"א שם סעי' א').

דג ה'שטירל' שהונה על שולחנו של ה'נודע ביהודה': למחרת יום הכיפורים ה' תקמ"ב, דוור של שירות הדואר המלכותי של פראג הניח דג על שולחנו של רב העיר, רבינו הגאון רבי יחזקאל יהודה לאנדאו זצ"ל, כשאליו מצורף מכתב. יותר נכון, מכתב שאליו מצורף דג. הכותב, ידידו הטוב של ה'נודע ביהודה', הגאון רבי צבי הירש סגל, רבה של טמשובר, כתב, כי בקהילתו נהגו זה דורות לא לאכול דג זה, בשם 'שטירל', אך איש אינו זוכר על מה ולמה, והוא ביקש מהגאון, כי יעמוד על קנקנו של ה'שטירל'. ה'נודע ביהודה' נטל את הדג לידיו ובחנו. הוא היה שונה מן הדגים הרגילים. שתי שורות קשקשים בלבד הופיעו בשני צדדיו. בכך אין כל מגרעת. דא עקא, שניתן היה לקלף את הקשקשים באמצעות כלי חד בלבד. כל נסיון להסירם באמצעות אצבעות הידיים, עלה בתוהו. מכאן, לכאורה, שהקשקשים הם חלק מגופו של הדג, ואינם מתירים אותו באכילה.

השריית הדג בחומרי השרייה: ה'נודע ביהודה' לא אמר נואש. הדג, שעשה דרך כה ארוכה, הושרה במים ובחומרי השרייה שונים למשך שלש שעות. או אז, ניתן היה לקלף ממנו את הקשקשים באמצעות אצבעות הידיים בלבד. משכך, פסק ה'נודע ביהודה', הדג כשר. שכן, לולי חידושו של הרמב"ן, לא היינו יודעים כלל כי קשקשים שאינם נקלפים אינם סימן טהרה, ידיעה זו אינה מפורשת בגמרא. אולם, מאחר שהרמב"ן כתב זאת, וכך נפסק להלכה "צריכים אנו לכונן אזהרה ולשמוע דבריהם באימה", אך די בכך "שנקלפים על ידי איזה פעולה שיהיה, כבר הם נקראים קשקשים ודג טהור הוא" (שו"ת "נודע ביהודה" תניינא, יו"ד סי' כ"ח).

פסקו של ה'נודע ביהודה' פורסם בדפוס שנים רבות לאחר מכן, אך הוא זכה לפרסום רב עוד קודם לכן, והפולמוס התורני בנידון ייצר ספרים וחוברות, ובהם תשובות של האוסרים ושל המתירים, שהופיעו בדפוס בזה אחר זה וזה נגד זה ("אמרי נועם" ולעומתו "מקל נועם", ועוד).

כך בדק הרמב"ן קשקשים של דג: בראש האוסרים עמד הגאון רבי יצחק גריסהבר זצ"ל, רבה של פאקש, אשר הריץ מכתבים אל רבי שמואל, בנו של ה'נודע ביהודה', שכבר הלך לעולמו, כדי לברר, אם נכונה השמועה, שאביו חזר בו מהיתרו טרם פטירתו. רבי שמואל (שו"ת שם, סי' כ"ט, ל) הדף את טענות המבקרים וחזק את היתרו של אביו ממעשה רב של הרמב"ן עצמו. בעל ה"אהל מועד" (שער איסור והיתר) מעיד, כי הרמב"ן בדק דג בשם 'אשטוריאן', שהיו שביקשו לאוסרו, על ידי השרייתו במים רותחים, וכאשר "נשתתירו ממנו קשקשים", הוא פסק כי הדג מותר. נמצא, שהרמב"ן בעצמו קבע, כי קשקשים הנקלפים בתחבולות שונות, סימן טהרה המה.

יש להבדיל בין קשקשים הנושרים מאליהם לקשקשים שיש לקלפם: לימים, ה'כתב סופר" (שו"ת יו"ד סי' מ"ה) דחה ראייה זו בטענה, כי קשקשיו של הדג שהושרה על ידי הרמב"ן נשרו מאליהם לאחר השרייתו, לא כן הקשקשים של ה'שטירל', שגם לאחר השרייתו, לא נפרדו ממנו אלא כאשר קילפום (עיי' "בית הלל" יו"ד סי' פ"ג ס"ק א' וחיידושי "חתם סופר").

דף סב/שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח
כפרה על מיעוט הירח

כידוע, הרי"ף פסק הלכות מתוך ההכרעות העולות מן הסוגיות בגמרא, תוך השמטת המשא ומתן שהביא למסקנות אלו, ודילוג על דברי אגדה. בהגיעו לפירוש גמרתנו, הוא שינה מנהגו באופן חריג מנהגו, בכך שביאר באריכות דברי אגדה המובאים בגמרא (עיי' שבועות ט"א), כלהלן.

מן הנוסח המיוחד של הפסוק המתייחס להקרבת שעיר החטאת בראש חודש (במדבר כח/טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה", דרשו חז"ל: "אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח... שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח". פשוטן של מילים, שהקב"ה, כביכול, הורה להקריב בכל ראש חודש שעיר חטאת, כדי לכפר על כך שהוא

לב של הפריץ. הכל היה כל כך צפוי. כך בכל אופן זה נראה ממבט לאחור. **יום** ההולדת של הפריץ קרב ונא, והתחדדה החלה נותנת את אותותיה במושקה חביבנו. הוא הרבה להכות על חטא. במסיבת יום ההולדת הראשונה של הפריץ שמושקה השתתף בה, הוא היה עדיין צעיר וחסון, בעל מרץ אדיר ודמיונות כבירים. בעודו מוזג יי"ש לכוסות הזכוכית המוכתמות, היו עיניו צופיות אל טירתו של הפריץ. עוד מעט קט, ממש שבועות, לא, חודשים, לכל היותר מספר שנים, הוא ידהר פנימה במרכבתו כדי לסגור עסקה כזו או אחרת עם הפריץ. עניין של זמן. אין ספק. כיאה וכיאות למי שמתעתד להפוך לאיש עסקים מצליח וזריז, רכש מושקה אוסף עשוי עור משובח, כמתנת יום הולדת עבור הפריץ. מושקה טמא. לפני מספר שבועות הפריץ רכב ליד בית המרחץ, רכוב על סוסו, ישוב על האוכף הנדיר ביופיו, ונעץ בו מבט מייסר, כאומר, עוד מעט קט אגרשך מבתך אם לא תשלם את דמי החכירה במועד.

היה זה אוסף שרכש על ידו סכום עתק. אומן מהעיר הגדולה עמל חודשים על פיתוחיו, ואף השליך לפח האשפה מספר עיבודי עור בלתי מוצלחים, עד אשר עלה בידו להתקין את האוכף הנדיר ביופיו. מיני אז, הפריץ ציפה בכל מסיבת יום הולדת למתנתו המהודרת של מושקה. כל יום הולדת של הפריץ הפך עבור מושקה ליום אצל. בשנים הראשונות עדיין האמין, כי יום יבוא וההשקעה תכסה את עצמה... לאחר שנים של שממון בבית המרחץ הוא הבין, כי מיטב כספו שובב באוצרותיו של הפריץ, והוא עומד כללות את ממונו בלכ שנה עד יום מותו של הפריץ.

בכל שנה הצליח מושקה להשיג חפץ יקר כל שהוא, שיתקבל על ידי פריצו. לעולם לא יכשח כיצד לפני עשרים שנה, הוא הופיע בארמון הפריץ כשבידו זנב של סוס. לא פחות ולא יותר. אדוני הפריץ, הסביר בחשיבות, מאז שזנבו של סוס הרכיבה שלך נגדע באבחת חרב בדו קרב, לא מצאתי מנוח לנפשי ולפיכך, אני מתכבד להגיש לפניך זנב גדול עוד יותר מן הזנב המקורי, עם רצועות לקשירה. הפריץ געה בחיך וזכר לטובה את מושקה שלו, ששם כל כל פרט. אבל עיניו הערמוניות הזחירו אותו, כי בשנה הבאה יחשוב על הפריץ ולא על הסוס שלו. רבונו של עולם.

היתה זו שעת צהרים מאוחרת. משרתיו של הפריץ התרוצצו במרחבים, מלווים כרכרות של רוזנים ופריצים שהשתרעו במושביהם הנוחים, בדרכם אל המשטה. מושקה גירד את פדחתו וכמו תמיד, משכלו כל הקיצין עלה במחור רעיון מבריק (לא, לא עור הכבש... אל דאגה).

כחץ מקשת הוא הזעיק את רעייתו והפקידה על חבר המזוגים שנחרו על ספסלי בית המרחץ, ואף רץ לעבר חנות הכלים של איוון, ידידו הטוב משכבר הימים.

איוון היה בחור טוב. בכל אופן, לפי תנאי המקום. את לקוחותיו היה משרת באדיבות, וכך גם את מושקה שהתייצב בחצרו טרופ נשימה. **איוון**, בודאי יש לך מערכת כלים שנשברה ואין לך מה לעשות איתה, אה! איוון הנהן בראשו, נתן מבט עגמומי ברעייתו בעלת הידיים השמאליות, ופלט "אבל מה תעשה עם השברים?". מושקה קרץ בעינו, שלשל שתי רובל לכיסו הריק של איוון, וטרם חזר במהירות לביתו כדי לנסח מכתב נוטף חנופה לפריצו הנאלח, הורה לאיוון לארוז לו היטב את המערכת, בנייר האריזה המשובח ביותר שברשותו.

בשעת ערב מאוחרת פסע מושקה במיטב מחלצותיו על השטיח הצהוב, זה היה הצבע האהוב על הפריץ, במרכז אולם האירועים, והגיש לפריץ חבילה גדולה וכבידה, לקול מחיאות הכפיים של המסובים. מושקה נפנה והלך לדרכו ברגליים קלות. עד השנה הבאה, כבר נסתלק מכאן לצמיתות, החליט בלבו, כפי שהחליט בכל יום הולדת של הפריץ.

אין שינה טובה מזו הבאה לאחר תקופה ריונית מתח נוראי. מושקה פשט את איבריו, הרפה את ראשו לאחור והרשה לעצמו לגחך על הפריץ שבשעה זו מיצר כל כך על מערכת הכלים הנפלאה שנשברה והתנפצה. רחמנות על המשרת האומלל שיואשם במחדל.

מילותיה האחרונות של תפילת המפיל עמדו על שפתי, כאשר מהלומות אגרופים זעזעו את דלת ביתו. אחוז בהלה פתח מושקה את דלת ביתו, וללא אומר ודברים נלפת בידי משרתיו

הדף היומי

של הפריץ, שתוך זמן קצר העמידוהו לפניו בעודו נתון במנמח.

הפריץ עמד ליד הקופסה הפתוחה ולא אמר מילה.

ענינו זעמו, הוא סלסל בשפמו בחורן, ומיד פגע היה מבטי בתוך הקופסה כלא מאמין, ושב ונעץ מבט של חימה במושקה.

מושקה היה מומחה בהעמדת פנים. "אדוני הפריץ, אתה צודק. זה באמת לא מהוגן להגיש לך מערכת כלים כל כך יפה, בלי לצרף אליהם תרגול כרסנני כדי לחנך את הכלים. הנח לי מספר דקות ואעשה זאת".

תתקרב לפה, הורה לו הפריץ, ואל תשטה בי. **מושקה** נדחף על ידי עושי דברו של הפריץ, הביט בחשש אל תוך הקופסה, ונשימתו נעתקה מפיו. איין השוטה, מוכר הכלים, ארו כל שבר בנפרד...

★ ★ ★

האדמו"ר מטולנא שליט"א מספר, כי אחד מגדולי האדמו"רים שח, כי אביו סיפר לו מעשה זה בצעירותו, ושאלו איזה מוסר השכל ניתן ללמוד ממנו.

השבת לו, סיפר אותו אדמו"ר, כי פעמים שלב של יהודי שבור. הקב"ה אינו דוחה מלפניו לבבות שבורים. לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה. אבל יש להזהר, לא לעטוף את השברים בעטיפה...

הוי אומר, פעמים שאדם נאלץ לוותר על פעולות רוחניות שהיה רוצה מאד לעשותם, אך אין בידו אפשרות. קשה לו כעת. הוא כמעט לא יכול. אך יזהר, לכל יהפוך זאת לדרך חיים, אל "יהנה" מן הכורח שאילו נקלע ויגרר אחריו לכל חייו. בבוא הזמן והעת, לכשירווח, יתעשת, ישוב למתכונתו ולהרגליו, ויעש את כל המוטל עליו.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

כתב המבין (יקרא לאדם): "סעם הסעם והקשקשת, כי בעליהן שוכנים לעולם בעליון המים ובצלוליהן ויקבלו גידול באויר הנכנס שם, ולכן יש בהם קצת חום דוחה מהם שפעת הליחות כאשר יעשה הצמר והשער וגם הצפרנים באדם ובבהמה. ושאינו לו ספיר וקשקשת ישכון לעולם בתחתיות המים ובעכויריהם ולרוב הלחות ואפיסת החום לא ידחה מהם דבר, ועל כן הם בעלי לחה קרה דבקה קרובה להמית, והיא ממיתה בקצת המימות כאגמים המעופשים".

דף נטא/למה נקרא שמה חסידה

מדוע החסידה עוף טמא?

החסידה נקראת כן, "מפני שעושה חסידות עם חברותיה", אומרת גמרתנו.

ומדוע, אם כן, היא נמנית על העופות הטמאים? תמה חידושי הרי"ם זצ"ל.

משום שהיא עושה חסד עם חברותיה בלבד! חזר ויישב...

ואילו רבי אליהו חיים מייזל מלודז' פירש:

- **מפני** שסבורה היא שמעשה חסידות היא עושה, לפנים משורת הדין, בעוד אין זו אלא התנהגות מינימלית...

דף סג/ב איה עומדת בבבל ורואה נבילה בארץ ישראל

רואה רק נבילות...

בגמרתנו נאמר, כי האיה, הטמאה, עומדת בבבל ורואה נבילות בארץ ישראל. היא ניחנה בכוח איה מדהים.

באמת מעלה מיוחדת וכשרון גדול הוא זה, אבל האיה טמאה, שכן, היא רואה 'נבילות' בלבד...

דף סא/בקומתן נבראו... בצביון נבראו

העולם החל לתפקד בבת אחת

מדברי גמרתנו מסתלקים תמיהות שונות שמעלים חכמי המדע אודות האמונה בבריאת העולם. קיימים, למשל, כוכבים שאורם מגיע אלינו רק אחרי עשרות אלפי שנים. כיצד ניתן לומר שלא נברא העולם אלא לפני 5764 שנים, אם אנו רואים אותם כיום?

אולם, בגמרתנו למדנו, שהעולם החל לתפקד 'בבת אחת'. כאילו הבריאה קיימת מזה זמן רב. נבראו המה ואורם בו זמנית באופן שיגיע

מיעט את הלבנה בבריאת העולם, כאשר היא טענה שאין שני מלכים משמשים בכתר אחד, היינו: היא והשמש שהיו באותו גודל. בשולי הגמרא (שבועות שס) נמצא הגהה חריגה ובה נאמר: "זהו סוד מסודות הקבלה, אין להבינו כמשמעו חס וחלילה, כי כל כבודה בת מלך פנימה". בניסיון לפרש דברים אלו, שהקב"ה, כביכול, זקוק לכפרה, עמלו רבים מגדולי הדורות. הרי"ף מבאר, שהקב"ה ניחם את הלבנה על מיעוטה, בכך שבימי ראש חודש מביאים קרבן לכפר על עם ישראל. לפיכך הוא מפרש, "הביאו כפרה" - הביאו שעיר חטאת לכפר על חטאותיכם, "עלי שמיעטתי את הירח" - בכך שקבעתי את ראש חודש כיום כפרה, אשלים את הכבוד שאמרת להנחיל ללבנה.

"ושעירי עיזים נעשה ברצון": בספר "עולת החודש" (פ"ח הערה ד' בשם אור לישראל) כותב הסבר נפלא לנוסח התפילה בראש חודש, לפי פירושו של הרי"ף. כאשר אנו מתארים את עברנו המפואר, אנו אומרים "בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון ושעירי חטאת לכפר בעדס", ואילו בעת תיאור העתיד, במהרה בימינו אמן, הנוסח הוא "ושעירי עיזים נעשה ברצון". זאת, מאחר שלעתיד לבא יהא אור הלבנה כאור החמה, ושעיר של ראש חודש לא יובא לכפרה על מיעוט הירח אלא לרצון בלבד...

הזכרת שעיר ראש חודש בתפילת ראש השנה: מעניין, כי הראשונים התכתבו ביניהם לגבי הזכרת שעיר חטאת של ראש חודש בתפילת המוסף של ראש השנה. רבינו משולם טען, כי אין להזכירו בראש השנה, ולדעתו ראש השנה כונה "כסה", משום שבראש השנה שעיר ראש חודש מכוסה, נעלם. וכל כך למה, משום שביום שמבקשים כפרה מהקב"ה, אין זה מן הראוי להזכיר את כפרתו של הקב"ה, כביכול, על מיעוט הירח. רבינו תם שיגר אליו מכתבים בהם הוא חולק עליו נחרצות, כי גם בראש השנה, יש להקריב שעיר חטאת של ראש חודש (ראה תוס' ר"ה ח/ב וב"ספר הישר" חלק השו"ת סי' מ"ג, מ"ד, מ"ו). להלכה (טור או"ח סי' תקצ"א וברמ"א שם) נוהגים שישיתק רבינו תם ואומרים בראש השנה "ושני שעירים לכפר", אחד של ראש השנה ואחד של ראש חודש.

גם באחרונים נמצא פירושים שונים לביאור גמרתנו. המהר"ץ חיות (בסוגיאנו, ובשבועות ט/א) מפרש, כי עקב התמעטות הלבנה נוצר הבדל בינה לבין השמש ורבו עובדי אלילים לשמש, עקב תפקידה הייחודי. לפיכך, יש להביא כפרה בראש חודש, כדי להדגיש את עבודתנו לקב"ה. [נעלי", היינו: בשביל].

ה"חתם סופר" מבאר, כי לעתיד לבוא "והיה אור הלבנה כאור החמה", וישראל, שבעוונותיהם הגלות מתארכת ומילוי הלבנה מתעכב, זקוקים לכפרה על כך. [נעלי", היינו: בשביל].

מדוע יש לרצות את הלבנה, היא זו שטענה שאין זה ראוי שגודלה כגודל השמש? ואילו הגאון רבי יהודה אריה מבראד זצ"ל ("לב אריה" עפ"ד המהר"ם שיף) פירש את גמרתנו נפלאות. לכאורה, הרי הירח הוא זה שטען, כי אין ראוי שגודלו וגודל השמש יהיו זהים. יפה, איפוא, הקטינו הקב"ה, לשם מה יש צורך בכפרה על כך? אולם, האמת היא, שבבריאת העולם אור השמש היה מרובה מאור הלבנה, וניתן היה לראות לאור השמש מקצה העולם ועד קצהו, אך הקב"ה מיעט את אורה משום שהעולם לא היה ראוי לכך (חגיגה יב/א). או אז, טענה הלבנה שאין ראוי שהיא והשמש יהיו באותו גודל, והקב"ה הקטינה, אך היא, למען האמת, ביקשה שהשמש תשוב לגודלה המקורי. לכן, על בני האדם להביא כפרה, על כך שבעטיים הועם אור השמש ובעקבות כך קטנה הלבנה.

נסיים בנבואת הנחמה של ישעיהו על הטוב הצפוי לעמנו בקץ הגלות (ישעיהו ל/כ): "והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה שבעתיים כאור שבעת הימים, ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא".

דף סב/א עוף הבא בסימן אחד

דג טמא שהצמיח סימני טהרה - כשר?

מדע ההנדסה הגנטית מתפתח בקצב מהיר מיד, מכדי שהשאלה הבאה תראה כלקוחה מעולם אחר: אם יצמיחו סימני טהרה לבעלי חיים טמאים, האם הם ייחשבו סימני טהרה? העוסקים בתחום זה, מן הסתם לא נתנו דעתם לשאלה זו, אך אנו, ב"מאורות הדף היומי", נעסוק בה במאמר הבא.

'סימני הטהרה', סימן או סיבה? הסוגיות בהן אנו עוסקים כעת, מפרטות את "סימני הטהרה" של הבהמות והחיות, העופות, הדגים והחגבים. השאלה שיש לתת עליה את הדעת, וכך כבר עשו גדולי הדורות היא, האם סימני הטהרה, כשם כן הן, "סימנים" ותו לא, או שמא הסימנים עצמם הם סיבת טהרתם של בעלי החיים הנושאים אותם. נפרט קמעא. ניתן להבין, כי הקב"ה קבע שהכלב הוא מין טמא והשור הוא מין טהור, ולצורך זיהויים הוא פירט בתורה את סימניהם. מאידך, ניתן להבין, כי הקב"ה קבע, שהכלב אסור בגלל שאין לו את שני סימני הטהרה, והשור מותר באכילה מפני שהוא נושא את שניהם על גופו. ההשלכה הנובעת משאלה זו, ברורה מאליה, לכאורה, - אם סימן טהרה הוא 'סימן' בלבד, הרי שגם אם ייוצר שור נטול סימנים הוא יהא מותר באכילה, שהרי הוא מין טהור, ולהיפך, אם ייוצר כלב עם שני סימני טהרה, יהא אסור באכילה. ברם, אם הסימנים הם סיבת הטהרה והטומאה, לפנינו כלב מותר באכילה. ובכן, יש לחלק שאלה זו לשני חלקים נפרדים, לבעלי חיים מומלטים, ולבעלי חיים הבוקעים מן הביצה.

היוצא מן הטהור טהור, היוצא מן הטמא טמא: כלל ברזל נקוט בידינו מאת חכמי המשנה (בכורות ה/ב): "היוצא מן הטמא - טמא, היוצא מן הטהור - טהור". לפיכך, פרה

שהמליטה גמל, מותר לאוכלו, שהרי הוא יוצא מן הבהמה הטהורה, ונאקה שהמליטה עגל, אסור לאוכלו [עיי"ש בגמרא, דעת ר"ש האוסר באכילה טמא שנולד מטהורה], שהרי הוא יוצא מן הנאקה הטמאה. מעתה, לפנינו יוצא מן הטמא, עגל, שאסור באכילה למרות סימני הטהרה שהוא מתהדר בהם, וגמל, יוצא מן הטהור, שמותר באכילה, למרות העדרם של סימני הטהרה. הרי לנו, כי בבעלי חיים אלו, סימני הטהרה נועדו לזהותם והם אינם מהווים את סיבת הטהרה.

בעלי חיים הבוקעים מביצה: נידונינו נותר, איפוא, לגבי בעלי חיים הבוקעים מן הביצה. הללו, אינם נחשבים כ"יוצא" מבעל החיים שהטיל את הביצה, מאחר שתהליך הפיכת הביצה מביצה לבעל חיים, מלווה בכך שהביצה נעשית כעפר שאינו ראוי לאכילה ורק לאחר מכן נרקמים בה חיים (עיי' תמורה לא/א). ניתן, איפוא, לדון, לגביהם, אם סימני הטהרה שלהם 'סימנים' בלבד, או שמא הם עצמם סיבת טהרתם.

בחקירה נפלאה זו עוסק גם הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל (קובץ ביאורים, חולין סי' כ"ז), ולדעתו, זו מחלוקת ראשונים! בסוגייתנו מבואר, כי קיים זן של תרנגול, שהזכר הוא טמא והנקבה טהורה. בעלי התוספות (ד"ה "תרנגולתא") מפרשים, כי על כרחך, זכר ונקבה אלו אינם בני אותו מין, למרות שנדמה כך, שהרי לא יתכן שהזכר יהא טמא והנקבה טהורה. אולם, בעלי התוספות במסכת נדה (נב ד"ה "תרנגולתא") מצדדים, כי יתכן גם יתכן דבר זה, מאחר שהנקבה היא בעלת סימני טהרה אך הזכר חסר סימנים אלו [עיי"ש שסיים, "נראה עיקר ששני מינים הם"]. סלע מחלוקתם, מבאר רבי אלחנן זצ"ל, הוא בחקירתנו. אם סימני הטהרה נועדו לזהות את המין האסור ואת המין המותר, לא יתכן שדינם של בני אותו מין לא יהא זהה. אך אם סימני הטהרה הם סיבת הטהרה, יתכן שהזכר, הנעדר סימני טהרה, טמא, והנקבה טהורה.

המהרי"ט (שו"ת ח"א סי' נ"א) קובע, כי סימני הטהרה הם "סימנים" בלבד, תוך כדי שהוא מציין, כי כל הסימנים שנמצאו בתלמוד בעניינים שונים, אינם בעלי מהות עצמית, אלא הם מעידים על זהות בעליהם. הנה, סימני ה'בגרות', הלא אינם מבגרים את הנער ואת הנערה, אלא הם מעידים על בגרותם.

מאידך, יש מקום להוכיח שסימני הטהרה הם סיבת הטהרה. שהנה, מבואר בגמרתנו (סו/ב), שאף על פי שאין דג נטול קשקשים שהוא בעל סנפירים, התורה לא הסתפקה בציון סימן הקשקשים בלבד משום "יגדיל תורה ויאדיר". כוונת הדברים היא, (ריטב"א נדה נא/א, ועיי' "חזון יחזקאל", ועוד), שהתורה ביקשה להדגיש, ששני הסימנים בצוותא הם הגורמים לכשרות הדג. הרי לנו, כי סימני הטהרה אינם סימנים בעלמא, אלא הם המעניקים את הכשרות לבעל החיים שבו הם מוטבעים.

יש צורך בסימני טהרה טבעיים: אולם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ("מנחת שלמה", ח"ב, בסוף הספר) מציין, כי אין להוכיח מאומה מגמרא זו, שכן, יתכן שדווקא סימני טהרה הבאים בדרך הטבע, מטהרים את בעל החיים, לא כן סימני טהרה שהם תוצאה של מעשי ידי אדם (ועיי' בחידושי רבינו חיים הלוי הל' מאכלות אסורות פ"ג הל' י"א). יש לציין, כי ממסקנת בעלי התוספות (בסוגייתנו ובמסכת נדה נב ד"ה "תרנגולתא דאגמא") עולה, כי הסימנים הם 'סימן' בלבד ולא סיבה.

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעורי הדגמה למסכת

חולין

הננו שמחים להודיע כי

יסקיימו שיעורי

הדגמה נוספים

להמחשת הנושאים הנלמדים במסכת
(כדוגמת הכנסים שנערכו בבני ברק,
קרית ספר, חיפה ירושלים ואור-יהודה)

★ **שחיתת כבש ובדיקת קנה וושט** ★

השיעור יועבר ע"י

הרב **אמיתי בן-דוד** שליט"א

מח"ס "שיחת חולין"

הכנסים יתקיימו:

בית-שמש

ביום ראשון-כ"ח אדר

באולם "מנוחה ושמחה"

רח' חזון איש 13

בשעה 8:00 בערב

דמי כניסה ליכסי ההוצאות 10 ש"ח
למגידי שיעור הכניסה חינם

כפר-סבא

ביום שני-כ"ט אדר

ישיבת "מכינה-קרית הרב הרצוג"

רח' משה סנה מאחורי ב"ח מאיר

בשעה 19:30 בערב

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי
שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה טובה

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד

שיעור חדש בסוגיות הדף היומי

בחברת "סולל בונה"

בניין ותשתיות בע"מ

רח' שלם 3 רמת-גן

בכל יום רביעי בשעה 12:00

ע"י מגיד השיעור

הרב **חיים דוד קובלסקי** שליט"א

★ ★ ★

בשורה משמחת לתושבי

פתח תקוה

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי

בביהכ"ס המרכזי

של בית החולים בלינסון

בכל יום לאחר תפילת מנחה

תפילת מנחה בשעה 13:20

ע"י מגיד השיעור

הרב **אשר לבי** שליט"א

מרבני בית מדרשנו

צוות בית החולים

ותושבי האיזור מוזמנים

השיעור בחסות "המרכז לרפואה

ואוריתא"

לקראת חג הפסח הבעל"ט

זכינו להוציא לאור חוברת מהודרת

"ליקוטי מאורות"

פסח - שבועות

לקט נבחר של נושאים תורניים

אקטואליים רעיונות ופנינים

בעניני החגים

מתוך סדרת הספרים והעלונים

"מאורות הדף היומי"

לפרטים והזמנות

30-5274616

לעילוי נשמת

הרי"ר **ישראל**

סימינובסקי ז"ל

ב"ר שניאור זלמן ז"ל

נלב"ע כ"ז אדר א' תשנ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פריידל**

אייזן ע"ה

ב"ר שלום מאיר ז"ל

נלב"ע א' ניסן תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י משפחת אייזן

שיחיו - לונדון